

MODIFICĂRI ALE MEDIULUI ECONOMIC INTERN ȘI INTERNAȚIONAL CU IMPACT ASUPRA PIEȚEI MUNCII ȘI A MODELELOR DE DEZVOLTARE

CHANGES IN THE DOMESTIC AND INTERNATIONAL ECONOMIC ENVIRONMENT WITH AN IMPACT ON LABOUR MARKETS AND DEVELOPMENT MODELS

Florin Bonciu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Articolul analizează o serie de modificări ale mediului economic intern și internațional care au avut loc în special în ultimul deceniu și care au generat efecte importante asupra pieței muncii, precum și asupra modelelor de dezvoltare. Cercetarea este focalizată asupra impactului efectelor globalizării și ale celei de-a Patra Revoluții Industriale asupra pieței muncii și al societății în general, subliniind faptul că inegalitatea, sărăcia și expunerea diferențiată la provocările economice determină reacții de adaptare și apărare care se regăsesc, mai curând sau mai târziu, în opțiuni politice. Concluziile cercetării scot în evidență importanța care trebuie acordată factorului uman în conceperea oricăror modele de dezvoltare sustenabilă, precum și atenția ce trebuie acordată suportabilității sociale a eforturilor de adaptare impuse de perioadele de tranziție.

Cuvinte-cheie: globalizare, a patra revoluție industrială, piața muncii, dezvoltare durabilă, modele de dezvoltare

Clasificare JEL: F60, F63, F66, O14, O15, O33, O38, Q01

Abstract

The paper analyzes some of the changes in the domestic and international economic environment that took place especially during the last decade and generated significant effects on the labour market as well as on the development models. The research is focused on the impact of the effects of globalization and of the Fourth Industrial Revolution on the labour market and society in general, stressing that inequality, poverty and differential exposure to economic challenges generate reactions of adaptation and defense which are reflected, sooner or later, in political options. The conclusions of the research highlight the importance that should be given to the human factor in the design of any sustainable development model, as well as the attention that has to be paid to the social supportability of adaptation efforts required by the transition periods.

Key words: globalization, the forth industrial revolution, labor market, sustainable development, development models

JEL classification: F60, F63, F66, O14, O15, O33, O38, Q01

---

* Autor de contact: dr. Florin Bonciu, e-mail: fbonciu@gmail.com.

1. Introducere

În ultimul deceniu (perioadă care se suprapune mai mult sau mai puțin cu cea de după declanșarea crizei din 2008) în mediul economic intern din numeroase țări (mai ales dezvoltate), dar și în mediul internațional, au început să se manifeste numeroase dezechilibre și amenințări, multe dintre acestea vizând nu doar dimensiuni economice, ci și sociale, punctul de interferență dintre cele două spații (economic și social) fiind piața muncii, ca loc în care dimensiunea socială a existenței umane se întâlnește cu dimensiunea sa economică, ca factor de producție.

Aceste dezechilibre și amenințări au fost *inițial* generate de anumite consecințe ale globalizării, cum ar fi: pierderea locurilor de muncă din țările dezvoltate ca urmare a relocării unor activități în țările în dezvoltare, fenomenul inegalității manifestat mai ales în țările dezvoltate, exodul creierelor din țările în dezvoltare spre cele dezvoltate sau din noile state membre ale Uniunii Europene spre cele vechi, valurile de migrație care au afectat mai ales Europe de Vest etc. Ca atare, ele au generat reacții semnificative, printre care BREXIT-ul și rezultatul alegerilor prezidențiale din SUA din 2016, dar și apariția unor mișcări și partide radicale în Europa care fie au obținut victoria în alegeri, fie și-au văzut crescută cota de participare în parlamentele respective.

Ulterior, după 2015-2016 încep să fie tot mai mult conștientizate și o serie de noi amenințări în plan social și al pieței muncii din partea celei de-a Patra Revoluții Industriale, cum ar fi perspectiva pierderii masive a locurilor de muncă din cauza utilizării pe scară largă a inteligenței artificiale și a roboților, fenomene ce se manifestă deja în diferite forme în țările dezvoltate (West, 2018). Din această perspectivă, faptul că în actuala etapă se vorbește tot mai mult despre rolul colaborativ al roboților care preponderent desfășoară activități alături de lucrătorii umani și nu îi substituie pe aceștia (fenomen ce a condus la inventarea termenului de roboți colaborativi/cobots = *collaborative robots*) nu reduce cu nimic riscurile viitoare, ci doar le amână pentru o etapă ulterioară, când problema reducerii costurilor se va pune mai acut și în alte circumstanțe economice decât până acum (Nichols, 2018).

Este de remarcat faptul că atât globalizarea (sau mai bine spus consecințele acesteia), cât și cea de-a Patra Revoluție Industrială au un impact din ce în ce mai mare și în tot mai multe domenii, care pot varia de la schimbările de climă la schimbările prefigurate ale ordinii economice mondiale, incluzând între aceste limite viața de zi cu zi a tot mai multor oameni. Și, ca de obicei, ceea ce este important este raportul dintre consecințele pozitive și cele mai puțin pozitive ale celor două fenomene, precum și raportul dintre numărul celor care sunt avantajați de ele și numărul celor care pierd. Ceea ce este clar este faptul că echilibrarea acestor raporturi nu se poate face în mod automat și, cu atât mai mult, nu se poate face pe termen scurt, de unde rezultă cu necesitate intervenția factorului politic la toate nivelurile (local, național și internațional).

Toate acestea au determinat preocupări serioase pentru identificarea unor soluții care să conducă la redefinirea modelelor de dezvoltare în scopul asigurării sustenabilității acestora. Ca element de noutate, după 2008-2016 sustenabilitatea nu se mai definește doar în raport cu mediul înconjurător, cu referire la schimbările de climă și epuizarea resurselor, ci ajunge să

include și aspecte sociale și politice, inclusiv referiri la necesitatea regândirii instituțiilor și mecanismelor de guvernare națională, regională și mondială.

Redefinirea modelelor de dezvoltare începe tot mai mult să implice și necesitatea redefinirii indicatorilor prin care se măsoară dezvoltarea, produsul intern brut (PIB) devenind din ce în ce mai puțin relevant în condițiile internaționalizării producției și ale unui mod de calcul care fie măsoară consumul, indiferent de faptul că acesta se bazează pe creșterea datoriilor externe, fie include elemente în realitate greu de cuantificat (cum ar fi tranzacțiile ilegale) sau investițiile în armament (EUROSTAT, 2010).

În acest context, am apreciat că prezintă un interes deosebit din perspectiva modelelor de dezvoltare impactul celor două fenomene – globalizarea și cea de-a Patra Revoluție Industrială – asupra pieței muncii, considerată la modul cel mai general. Ca urmare a importanței crescânde a implicațiilor reacțiilor factorului uman la modificările care se produc în economie și societate, modelele de dezvoltare nu mai pot fi concepute doar în termeni cantitativi (de tipul PIB pe locuitor), după cum nici deciziile de politică economică nu mai pot fi luate doar în funcție de indicatorii operativi de tipul mărimii deficitului bugetar sau a ponderii datoriilor în PIB.

Perspectivile și provocările de natură a afecta piața muncii sunt poate mai importante decât cele referitoare la alți factori de producție (cum ar fi pământul, capitalul sau tehnologia), deoarece munca nu reprezintă doar abilități, calificări și resurse productive. Munca reprezintă, de fapt, ființe umane care trăiesc, muncesc și se manifestă în calitate de consumatori, dar tot munca reprezintă și ființele umane care sunt membre ale societăților și culturilor în care trăiesc, precum și (în majoritatea țărilor lumii) cetățeni care votează, influențând prin opiniile lor politicienii și politicile.

Datorită acestor implicații complexe ale relației intrinseci dintre muncă, ca factor de producție, și oamenii, ca factori de manifestare a acesteia, existența unor dezechilibre pe termen lung în toate domeniile care implică factorul uman poate determina distorsiuni economice și convulsii și tulburări sociale, manifestări ale populismului și extremismului, fără a mai lua în calcul și folosirea suboptimă a resurselor disponibile în diferitele economii ale lumii.

2. Economia globalizată și piața muncii

În ultimii 40 de ani au existat o serie de percepții care s-au răspândit pe arii geografice și conceptuale din ce în ce mai mari, conform cărora în economia mondială se manifestau o serie de tendințe în mod obiectiv și de necontestat.

Prima dintre aceste percepții era aceea a convergenței pe termen lung a tuturor economiilor către sistemul economiei de piață și al liberalismului democratic. *Cea de-a doua percepție* se referea la faptul că globalizarea (înțelesă ca o creștere a interacțiunilor și interdependențelor dintre actorii economici) era benefică tuturor țărilor și tuturor oamenilor, desigur în grade și proporții diferite. Această a doua percepție, inclusiv în forma sa aplicată economiilor naționale, a fost reprezentată de expresia „Fluxul ridică toate bărcile” (*A rising*

tide rises all boats), folosită adesea de John F. Kennedy, cu sensul că perioadele de creștere economică sunt benefice tuturor (Kennedy, 1963).

Cu referire la prima percepție, trebuie spus totuși că experiența istorică postbelică a arătat că economia de piață și paradigma liberalismului democratic au fost întotdeauna departe de a fi perfecte sau de a asigura alocări maximale/optime ale resurselor. Din punct de vedere economic, ca dovadă a afirmației anterioare, în ultimii 40 de ani s-au manifestat o serie de crize economice, care au inclus una sau mai multe state, printre care se pot enumera: criza datoriilor suverane în unele state din America de Sud din 1982; în SUA: criza depozitelor de economii și a creditelor din anii 1980 și începutul anilor 1990, criza bursei din 1987, criza obligațiunilor nesustenabile din 1989; criza din Asia din 1997; criza bulei dotcom din anii 1999-2000; criza financiară globală din 2007-2008 (Spencer, 2013).

În majoritatea cazurilor, percepția a fost aceea că astfel de crize economice și/sau financiare periodice reprezintă o caracteristică intrinsecă a economiei de piață și că, deși sunt neplăcute și conduc la pierderi de resurse semnificative, totuși crizele nu sunt de natură a amenința funcționarea pe termen lung a economiilor în cauză sau a economiei mondiale în ansamblul său.

În ceea ce privește a doua percepție, cea a răspândirii efectelor benefice ale perioadelor de creștere economică pentru toată lumea, în ultimii 40 de ani s-a considerat că situația forței de muncă urma să se îmbunătățească treptat, în măsuri diferite de la o țară la alta, deoarece globalizarea sprijină convergența, astfel încât țările în dezvoltare au o șansă de a crea locuri de muncă mai multe și mai bune ca rezultat al modernizării, în timp ce țările dezvoltate pot crea locuri de muncă mai multe și mai bune deoarece expertiza și nivelul lor tehnico-științific le permite accesul la tot mai multe oportunități de afaceri pe tot globul.

Aceste percepții au început să se schimbe odată cu criza din 2007-2008, nu neapărat pentru că intensitatea crizei ar fi fost atât de ridicată sau pentru că impactul acesteia a fost mai mult sau mai puțin global, ci pentru că o serie de alte fenomene au atins o masă critică, de natură a ridica semne de întrebare cu privire la sustenabilitatea ordinii economice mondiale existente, a instituțiilor și mecanismelor ce reprezentau și asigurau funcționarea acestei ordini (Atkinson, 2008/2009).

Tot din perspectiva ideii de masă critică, se poate menționa noul context mondial în care noi modele de dezvoltare au fost testate cu rezultate pozitive timp de mai multe decenii, cum este cazul Chinei, Indiei, dar și al altor state, precum Emiratele Arabe Unite sau Singapore. Acest nou context global face ca modelul occidental să reprezinte doar una dintre evoluțiile și modelele de dezvoltare posibile, dar nu singurul, iar condițiile diferite de aplicare în raport cu țările dezvoltate, întâlnite în Africa, Asia sau America de Sud să orienteze statele de pe aceste continente mai degrabă către noile modele, decât către cele vechi.

În noul context global și de post-criză, dezvoltarea sustenabilă din perspectiva piețelor muncii **din țările dezvoltate** se confruntă cu următoarele provocări de natură socio-economică și politică:

- ✓ problema sărăciei cronice a unei părți a populației;
- ✓ problemele legate de inegalitate și implicațiile acesteia;

- ✓ existența unor fluxuri semnificative de migrație a forței de muncă din țările în dezvoltare care caută condiții mai bune de muncă și de obținere a veniturilor;
- ✓ implicații legate de aspectele demografice concretizate în îmbătrânirea și declinul numeric al populației;
- ✓ manifestările și implicațiile celei de-a Patra Revoluții Industriale.

În ceea ce privește **țările în dezvoltare**, acestea se confruntă în domeniul asigurării unei dezvoltări sustenabile, din perspectiva piețelor muncii, cu următoarele provocări:

- ✓ implicațiile unor aspecte demografice (creșterea populației, prevalența tinerilor în totalul populației, exodul creierelor către țările dezvoltate);
- ✓ necesitatea unor reglementări și instituții mai bine adaptate cerințelor pieței muncii;
- ✓ necesitatea unui mediu de afaceri mai prietenos care să sprijine dezvoltarea spiritului antreprenorial, în așa fel încât să se poată valorifica oportunitățile generate de globalizare.

În ultimii ani, mai ales în perioada 2016-2017, diverse reevaluări ale impactului și caracteristicilor globalizării au condus la concluzia că în timp ce inegalitatea dintre țări/economii (măsurată prin intermediul PIB pe locuitor exprimat la paritatea puterii de cumpărare) s-a redus în ultimii 20 de ani, inegalitatea din interiorul țărilor, în special în cazul statelor dezvoltate, a crescut substanțial.

Astfel, conform datelor Fondului Monetar Internațional referitoare la perioada 1987-2017, inegalitatea veniturilor a crescut în 53% dintre state, în timp ce în cazul țărilor cel mai dezvoltate manifestarea inegalității a fost caracterizată de creșterea disproporționată a veniturilor celor din top 1% sau 0,1% (IMF, 2017). Mai trebuie menționat și faptul că inegalitatea veniturilor conduce pe termen lung la inegalitatea avuției, fenomen ce odată amorsat se va autoîntreține.

În cazul SUA, cei mai bogați 1% dețineau în anul 2016 circa 40% din avuția națională, cea ce reprezintă cea mai ridicată proporție din ultimii 50 de ani, respectiv pentru perioada 1962-2016 (Ingraham, 2017). În același timp, cei ce reprezentau primii 90% din totalul populației SUA dețineau în 2016 doar circa 22% din totalul avuției naționale.

La nivel global, dezechilibrul distribuției avuției a atins astfel de extreme încât în anul 2017 circa 82% din avuția produsă în acel an s-a orientat spre cei mai bogați 1% din populație, în timp ce cei mai săraci 50% din populația globului nu au înregistrat nicio creștere a avuției lor (Oxfam International, 2018).

În același timp, este interesant de menționat faptul că Banca Mondială arată că, în perioada 1978-2017, în China circa 700 de milioane de persoane au depășit pragul sărăciei (The World Bank, 2017). Unele rezultate în reducerea sărăciei au fost înregistrate în ultimii 20 de ani și în India și alte state în dezvoltare, deși nu la un nivel tot atât de impresionant precum cel din China.

Aceste exemple pot ajuta la clarificarea interpretării laturilor pozitive și mai puțin pozitive ale globalizării. În opinia noastră, globalizarea reprezintă un fenomen obiectiv, stimulat și sprijinit de avansurile înregistrate în domeniul transporturilor și tehnologiei

comunicațiilor, al producției pe scară largă, precum și al îmbunătățirii considerabile a cadrului internațional de reglementări și instituții privind comerțul, investițiile străine directe și fluxurile de capital.

Ca atare, globalizarea a favorizat în mare măsură dezvoltarea multor țări în dezvoltare și a îmbunătățit situația de pe piața muncii din statele respective, determinând totodată creșterea nivelului de trai al multor persoane. Cu toate acestea, globalizarea a generat și niveluri foarte mari de inegalitate în țările dezvoltate, lăsând părți considerabile ale populației fie fără loc de muncă, fie cu acces la locuri de muncă temporare, pentru perioade lungi de timp și pentru motive în afara controlului lor.

Deschiderea piețelor la nivel global a oferit inițial oportunități mai mari de export către țările dezvoltate pentru țările în dezvoltare, creând astfel și oportunitatea apariției de noi locuri de muncă. Ulterior, prin intermediul investițiilor străine directe, corporațiile transnaționale (provenind în cea mai mare parte din țările dezvoltate) și-au înființat filiale în țările în dezvoltare și au creat locuri de muncă.

Acest fenomen al investițiilor străine directe realizate în țările în dezvoltare de corporațiile transnaționale provenind din țările dezvoltate a creat percepția, cel puțin în unele țări dezvoltate, că delocalizarea producției înseamnă de fapt o „fugă” a locurilor de muncă din țările dezvoltate spre cele în dezvoltare. Intensitatea și implicațiile acestei percepții pot fi lesne dovedite prin dezbaterile publice și politice ce au condus la decizia BREXIT a Marii Britanii, în iunie 2016, și la alegerea lui Donald Trump ca președinte al SUA, în noiembrie 2016.

Piețele muncii din multe țări dezvoltate s-au confruntat în ultimele două decenii și cu un influx în creștere de imigranți din țările în dezvoltare, care acceptau salarii mai reduse și mai puțină protecție socială, astfel afectând concurența de pe piața muncii din statele respective. Acest fenomen s-a produs în special în America de Nord și Europa de Vest, fiind amplificat în ultimii 2-3 ani de fluxurile masive de refugiați din zonele de conflict (Dadush și Niebuhr, 2016).

Globalizarea are însă și alte consecințe importante legate de piața muncii, sub forma migrării forței de muncă calificate și înalt calificate din țările în dezvoltare spre cele dezvoltate, în căutarea unor locuri de muncă mai bine plătite și a unor condiții de viață mai bune. Fenomene de exod al creierelor și implicațiile negative legate de costurile sociale ale acestora s-au produs nu numai între țările în dezvoltare și cele dezvoltate, dar și între statele membre mai noi și mai vechi din Uniunea Europeană (Parikh, 2017).

Prin urmare, *există atât o globalizare „bună”, cât și o globalizare „rea”* din punctul de vedere ale factorului uman, fie că vorbim despre forța de muncă, despre piața muncii sau despre dimensiunea socio-economică în ansamblul său. Cele două dimensiuni, cea „bună” și cea „rea” sunt de fapt fețe ale aceleiași monede.

Principala problemă pare să fie aceea că în timp ce partea „bună” a globalizării asigură diferite beneficii atât unei minorități a populației din țările dezvoltate (cei 1% sau 0,1% din topul celor mai mari averi), cât și unei părți mai mari a populației din multe țări în dezvoltare (unde părți semnificative ale populației au depășit pragul sărăciei), în același timp, partea „rea” a globalizării este concentrată asupra unei părți din populația țărilor dezvoltate (cei care

au beneficiat foarte puțin sau deloc de pe urma globalizării), precum și asupra unor părți importante din populația țărilor în dezvoltare care sunt dezavantajate de raporturile de schimb din comerțul internațional, de diviziunea globală a muncii și de ordinea economică mondială actuală.

Distribuția inegală a beneficiilor globalizării nu este doar o chestiune de etică. Ea este și o chestiune economică, de vreme ce afectează în mod serios cererea agregată și, prin aceasta, dezvoltarea sustenabilă. Forța de muncă plătită cu salarii mici, forța de muncă neutilizată (cea aflată în șomaj) sau subutilizată (cea angajată parțial sau temporar) înseamnă de fapt din punct de vedere economică mai puține resurse financiare pentru cei afectați și, deci, o capacitate de susținere a unei cereri solvabile mai reduse, deci o participare mai redusă în calitate de consumatori pe piețele interne sau internaționale (Stiglitz, 2016). Drept rezultat, cererea agregată este mai redusă decât ar putea să fie, și economia mondială fie funcționează la un nivel suboptim, fie este confruntată cu diferite crize.

3. Cea de-a Patra Revoluție Industrială și piața muncii

Către sfârșitul celui de-al doilea deceniu al secolului XXI, perspectivele piețelor muncii au părut deodată amenințate sub aspectul numărului de locuri de muncă și al nivelului de retribuire de apariția unei noi și posibil radical diferite epoci din istoria omenirii, respectiv cea de-a Patra Revoluție Industrială.

Deși nu există o definiție standard, în majoritatea cazurilor semnificația acestei noi revoluții industriale este aceea de creare a unei „fuziuni de tehnologii care elimină delimitările clare dintre domeniile fizice, digitale și biologice” (Schwab, 2016). Ceea ce este remarcabil, dar în același timp și îngrijorător, este faptul că cea de-a Patra Revoluție Industrială pare a avea potențialul de a schimba „*nu numai ceea ce facem, dar și ceea ce suntem*” (Schwab, 2016).

Ceea ce este clar este faptul că dacă precedentele revoluții industriale au afectat la un moment dat doar anumite segmente ale pieței muncii (cum au fost agricultorii sau cei care desfășurau activități preponderent bazate pe forța fizică) în timp ce au creat alte activități (cum au fost cele din industrie și apoi cele din servicii), în schimb, cea de-a Patra Revoluție Industrială pare a avea potențialul de a afecta majoritatea activităților umane, în majoritatea sectoarelor de activitate, în același timp.

Din acest punct de vedere, unele studii indică posibilitatea ca, până în anul 2030, circa 50% din locurile de muncă din SUA să fie amenințate de utilizarea inteligenței artificiale și a roboților (Frey și Osborne, 2013), în timp ce alte studii indică posibilitatea ca 50% din locurile de muncă la nivel mondial să fie eliminate într-un interval de timp cuprins între 2030 și 2055 (McKinsey Global Institute, 2017). Dintr-o altă perspectivă, Banca Mondială consideră că aproximativ 66% din locurile de muncă din țările membre ale OCDE vor fi afectate de automatizare în următorii 20 de ani (The World Bank, 2016).

Un alt aspect important determinat de cercetători este acela că adoptarea, după 1990, de tehnologii bazate pe informație și automatizare a condus la creșterea importantă a inegalității și a polarizării veniturilor în țările dezvoltate (Acemoglu și Restrepo, 2017).

Persoanele cu calificare redusă, sau chiar medie, se confruntă cu situații din ce în ce mai dificile, deoarece locurile lor de muncă sunt eliminate, în timp ce ei nu se pot recalifica din cauza nivelului redus de educație și/sau nivelurilor mai reduse de retribuție comparativ cu perioadele anterioare.

În aceste circumstanțe, posibilitatea de recalificare sau reformare profesională pare a fi promițătoare din punct de vedere teoretic, dar destul de puțin fezabilă, deoarece ar presupune reconversia a milioane de oameni în același timp, fapt ce ar fi dificil din punct de vedere tehnic și financiar, chiar și în țările dezvoltate. O mare parte a responsabilității pentru astfel de programe revine guvernelor, dar nu este mai puțin adevărat că eforturi deosebite vor fi necesare la nivel individual pentru a accepta ideea de schimbare continuă, precum și ideea de învățare pe tot parcursul vieții (World Economic Forum/The Boston Consulting Group, 2018).

Trebuie menționat însă și faptul că există autori care consideră că cea de-a Patra Revoluție Industrială nu va afecta în mod substanțial piața muncii. Argumentul cel mai folosit este acela că vor apărea noi locuri de muncă și că noi tehnologii au fost implementate și în perioadele anterioare (de la motorul cu abur până la calculatorul personal și internet), iar temerile legate de consecințele negative pentru piața muncii nu s-au materializat (Datamaran, 2018).

În opinia noastră, astfel de abordări nu iau în considerare schimbarea fundamentală care a avut loc prin trecerea de la predominanța companiilor care produceau bunuri sau servicii la predominanța companiilor intensive în tehnologie care produc soluții (cum ar fi Microsoft, Facebook, Amazon). Astfel de companii se concentrează pe proiecte și nu neapărat pe produse (cum ar fi vehiculele autonome, energia verde sau economia circulară) și privesc forța de muncă prin prisma echipelor care lucrează la un proiect, ceea ce presupune un interval de timp definit, și nu sub aspectul unor locuri de muncă pe durată nedefinită sau pe termen lung.

Ceea ce trebuie subliniat este faptul că toate studiile privind impactul celei de-a Patra Revoluții Industriale asupra pieței muncii se bazează pe estimări și probabilități, ele identifică scenarii mai degrabă, decât să dispună de fapte concrete. Dar, dincolo de tot acest aspect relativ, ceea ce este clar este faptul că noile tehnologii bazate pe inteligență artificială și robotizare vor schimba substanțial în următorul deceniu nu numai munca, dar și comportamentul uman și valorile pe care se bazează acesta, fapt ce va determina apariția de provocări care nu au putut fi niciodată concepute anterior. În acest context, un autor făcea o remarcă profundă: „Dincolo de schimbările de climă, această reinventare a muncii este cea mai dificilă problemă cu care se confruntă umanitatea” (Dunlop, 2016).

4. Concluzii

Economia mondială traversează o perioadă de schimbări profunde, la nivel economic și politic, dar și demografic, tehnologic și politic, toate aceste aspecte având și dimensiuni militare. Totodată, aceste schimbări afectează viața unei părți din ce în ce mai importante a

populației planetei, iar eforturile de adaptare iau adesea forme conflictuale sau se exprimă prin opțiuni politice ce pot genera sau escalada conflicte.

În aceste condiții, se poate doar exprima speranța că umanitatea se va adapta și de această dată noilor condiții și va supraviețui, trecând însă printr-o perioadă dificilă de tranziție. Dacă trecutul reprezentat de ultimele 3-4 decenii a fost relativ stabil, iar prezentul este marcat de numeroase incertitudini, speranța este deci că viitorul ar putea fi totuși mai bun. Însă nu trebuie omis faptul că, din punctul de vedere al piețelor muncii, al factorului uman în general, *exact ceea ce se întâmplă în timpul perioadelor de tranziție este realmente important.*

Trecând de la stabilitatea relativă a modelului industrial ce a urmat celui de-al Doilea Război Mondial la modelele de dezvoltare ce vor caracteriza viitorul incert bazat pe inteligența artificială generală (*artificial general intelligence – AGI*) și internetul tuturor lucrurilor (*internet of everything – IoE*), oamenii și piețele muncii vor trebui să manifeste flexibilitate, spirit de inovație și înțelepciune pentru a minimiza dificultățile și a asigura un standard de viață decent pentru cât mai mulți. Nivelul de cunoaștere este în prezent mai mare decât în oricare altă perioadă istorică cunoscută, iar tehnologia oferă instrumente din ce în ce mai puternice pentru identificarea de soluții. Dar potențialul de cunoaștere și de procesare a datelor și informațiilor nu se transformă în mod automat în certitudinea unor opțiuni sustenabile și echitabile, astfel încât revine tot factorului uman povara alegerii unor noi configurații pentru ordinea economică mondială și pentru organizarea și funcționarea societății care să permită un viitor mai bun.

Referințe bibliografice

- Acemoglu, D., Restrepo, P. (2017). Robots And Jobs: Evidence From US Labor Markets.
- Atkinson, A.B. (2008/2009). Unequal growth, unequal recession?, OECD Observer No 270/271, December 2008 -January 2009, la pagina: http://oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/2751/Unequal_growth,_unequal_recession_.html.
- Dadush, U., Niebuhr, M. (2016). The Economic Impact of Forced Migration, Carnegie Endowment for International Peace, April 22, la pagina: <http://carnegieendowment.org/2016/04/22/economic-impact-of-forced-migration-pub-63421>
- Dunlop, T. (2016). Amazon Go means more than just job losses, it will restructure the economy, The Guardian, 9 December, la pagina: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2016/dec/09/amazon-go-means-more-than-just-job-losses-it-will-restructure-the-economy>
- EUROSTAT (2010). What is the European System of National and Regional Accounts (ESA), la pagina: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/737960/738004/ESA2010-FAQ.pdf>
- Frey, C. K., Osborne, M.A. (2013). The Future Of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?, Oxford University.
- Ingraham, C. (2017). The richest 1 percent now owns more of the country's wealth than at any time in the past 50 years, The Washington Post, 6 December, la pagina: https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2017/12/06/the-richest-1-percent-now-owns-more-of-the-countrys-wealth-than-at-any-time-in-the-past-50-years/?utm_term=.45c343825926
- International Monetary Fund (IMF) (2017). Tackling Inequality, Fiscal Monitor, October.
- Kennedy, J. F. (1963). John F. Kennedy on the Economy and Taxes, John, F. Kennedy Presidential Library and Museum, la pagina: <https://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/JFK-on-the-Economy-and-Taxes.aspx>
- McKinsey Global Institute (2017). A Future That Works: Automation, Employment, And Productivity.

- Nichols, G. (2018). 25,000 robots and counting: Welcome to the fastest-growing segment of industrial automation, ZDNet, September 11, la pagina: <https://www.zdnet.com/google-amp/article/25000-robots-and-counting-welcome-to-the-fastest-growing-segment-of-industrial-automation/>
- Oxfam International (2018). Reward Work, Not Wealth, Oxfam Briefing Paper, January.
- Parikh, T. (2017). The EU's Other Migration Problem - Brain Drain in Central and Eastern Europe, Foreign Affairs, March 30, la pagina: <https://www.foreignaffairs.com/articles/central-europe/2017-03-30/eus-other-migration-problem>
- Spencer, A. (2013). 40 Years in Review, International Financing Review (IFR), 2000th Issue, Thomson Reuters, London, September, pp. 48-52.
- Schwab, K. (2016). The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond, la pagina: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>
- Stiglitz, J. (2016). Standard Economics Is Wrong. Inequality and Unearned Income Kills the Economy, September 9, la pagina: <http://economics.com/joseph-stiglitz-inequality-unearned-income/>
- West, M. D. (2018). Will robots and AI take your job? The economic and political consequences of automation, The Brookings Institution, 18 April, la pagina: <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2018/04/18/will-robots-and-ai-take-your-job-the-economic-and-political-consequences-of-automation/>
- The World Bank (2016). World Development Report 2016 – Digital Dividends.
- The World Bank (2017). China Overview, March 28, la pagina: <http://www.worldbank.org/en/country/china/overview>
- World Economic Forum/The Boston Consulting Group (2018). Towards a Reskilling Revolution: A Future of Jobs for All, January.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bonciu, F. (2018). Modificări ale mediului economic intern și internațional cu impact asupra pieței muncii și a modelelor de dezvoltare. *Revista de Economie Mondială*, 10(3), pp. 1-10
